

АЗЕРБАЙЖАН

Азербайжан Тазычылар Иттифагынын органы

Бу нөмрэдә

Сүлейман Рүстәм — Ше'рләр	3
Әзизә Чәфәрзадә — Вәтәнә таҗыт (роман— арды)	17
Мәдинә Күлкүн — Абшерон багларында. Дузлу дәннзим, Хәзәр—мән. Дәннзлә көрүшүм. Дәннзин туфаны. Ғамы билир кя... Хәҗалымы сәслә, Хәзәрин бир парчасы. Хәзәрә ахшам дүшүр. Арзу желкәни. Сәнни мәләһәтти. Мәни динлә (ше'рләр)	55
Вағиф Муса — Сәһәр мөһи (роман—арды)	59
Јусиф Ғасәнбәј — Гушларын күнәш нәғмәси. Чохалды бир көзәллик (ше'рләр)	98
Елчин — Ғыш нағылы (һекајә)	100
●	
Мишкниаз Чавид — Һүсеји Чавид һаггында хатирәләримдән	112
Зәһид Әкбәрөв — «Шејх Сән'ан» вә әдәби тәһгид	125
●	
Чәфәр Бағыр — Миниатурләр	129
ССРИ халглары әдәбијјаты	
Кеннади Бокарев — Поладәридәнләр (пјес)	131
●	
Сәдинк Пашајев — Хәстә Ғасым һаггында	186
Хәстә Ғасым — Ше'рләр	190
Акиф Бајрамов — Мирзә Шәфи ирсинә даир бә'зи гејдләр	193
Бәһдул Абдуллајев — Ј. В. Чәмәнзәминлинин фолклоршүнәслыг көрүшләри	198
Рәфиг Зәка — Дүзү—дүз, әјрини—әјри	205

11

НОЈАБР

1973

1104

(НЕКАЖЭ)

БАКЫДА гарлы-човгунлу бир гыш сәһәри тәзәчә ачылырды вә һәмни гыш сәһәри сүһи тездән јериндән галхан Кәрим киши биринчи нөвбәдә ушаглар јатан отаға кириб гардан шүшәләри тутулмуш пәнчәрәдә бир балача көрүмлү јер тапды вә көзүнү ора зилләјиб күчәјә бахды: һәр тәрәфи басмыш гардан башга һеч нә көрүмүрдү вә бу күн гар дунәнкиндән дә бәтәр мејдан охујурду; гар иди, човгунун выјылтысы иди, бир дә ки, күләк бәркијәндә һеч ешидилмәјән, сонра јенә дә елә бил лап узаглардан кәлән маһны сәси—Маргарита Абрамовна һәмишәки кими валы гојмушду патефонун үстүнә.

Кәрим киши човгунун гарасына: «—Бу кәсән шеј дејил!»—фикирләшиб бир-ики дәгигә дә күчә пәнчәрәсиндән бу гыш сәһәрини ала-торанлығына гәрибә бир кәдәр ағартысы кәтирмиш гара бахды, човгунун выјылтысына гулаг асды вә һеч кәс јухудан ојанмасын дејә кәлдији кими дә устуфча отагдан чыхыб мәтбәхә кечди, бу дәфә дә мәтбәхин пәнчәрәсиндән һәјәтә тамаша еләди: һәјәт дә башдан-баша гарын ичиндә иди вә Маргарита Абрамовнанын күчлә сезилән пәнчәрә ишығындан башга гарын әлиндән һеч нә көрүмүрдү.

Ахыр вахтлар Кәрим кишиниң үрәјинә бир никаранчылыг һопмушду вә һәр күн сәһәр тездән ешитдији бу маһны оны никаранчылыгдан гуртарыды—Маргарита Абрамовна јаман гочалмышды.

Кәрим кишикилиң һәјәти Бақынның о һәјәтләриндәнди ки, бир-биринә битишик, гәдим бирмәртәбәли, икимәртәбәли биналарын дөврасиндә балача, кирдә алаја охшайырды вә бу адаларын һамысына асфалт басылмышды, һәрәсиндә дә бир, ја ики тут ағачы әкилмиши—гышда үстү сәрчә илә долу оларды, јајда кәлкә саларды.

Инди иса бу тут ағачлары да башдан-баша гар ичиндә иди. Бурада Маргарита Абрамовнанын фырлатдығы маһны да даһа јахшы ешидилди вә инди елә бил бу маһны да һәр тәрәфи басмыш гарын ичиндә үшүјүрдү. Кәрим киши додагалты:

— Маһны да үшүјәрмиш! — деди вә әли илә пәнчәрә шүшәсиниң ичәри үзүнү силди, куја ки, гардан башга тәзә бир шеј көрәчәкмиш.

Оун ири, кобуд алләри елә бил тахта иди вә киши пәнчәрәни силдикчә елә сәс чыхырды, елә бил шүшәни әллә јох, гуру тахта парчасы илә суртурсән.

Кәрим киши јенә зәилә бајыра бахды вә јенә дә додагалты деди: — Кәсән шеј дејил бу!

Чаваншир үшүјә-үшүјә мәтбәхә бојланды вә тез-тәләсик: — Сабаһын хејир! — дејиб даһа тамам-камал ағармыш башыны

гашыја-гашыја аракәсмәдәки әлүзүјәна тәрәф кетди.

Кәрим киши оғлунун ардынча тәрә бир нәзәр салды, һеч нә чаваб вермәди вә бундан сонра өзүнә дә мә'лум олду ки, сәһәр-сәһәр јатагдан јаман һирсли галхыб.

Мәсәлә бурасында иди ки, Чаваншир дүнән анд-аман еләјиб Кәрим кишини јолундан сахлады ки, сабаһ гар кәсәр, һава дүзәләр, истадијин јерә дә кедәрсән. Әлбәттә, Чаваншир һардан биләјди ки, сабаһ, јәни бу күн, гар алаһи басачаг, човгун гүјәмәт гопарачаг, троллејбуслар, автобуслар дајаначаг, иш о јерә чатачаг ки, мәктәпләрдә дәрсләри дә сахлајачаглар.

Ушагларын сәһәр тездән дурмаг мүсибәтиндән хилас олмалары Кәрим кишиниң јадына дүшдү вә һирсли дә олса, ағаппаг ешмә бығынын алтындан додағы гачды.

Ушаглар, јәни ки, Кәрим кишиниң нәвәләри. Беш нәвәси варды: бөјүк гызы көчүрмүшдүләр — өзү дә, әри дә нефтчи иди, ондан кичији Одессада комичилик институтунда охујурду, галан үч нәфәр иса һалә мәктәбә кедиб-кәлирди. Булар һамысы Чаванширин балалары иди. һејбәт иса мұһарибәдән гартымамышды, тәк кәлмиши, тәк кетмиши, һәмишә дә отагда дивардан асылмыш шәклиндәки кими чаван галмышды.

Маһнынның сәси кәсилди вә инди јалныз човгунун выјылтысы ешидилди, бир дә һарадаса лап узагларда елә бил ки, бир ит һүрдү. Бу ит һүрүшү Кәрим кишиниң әһвалыны лап позду вә о, үрәјиндә өзү-өзүнә јағлы бир сөз деди.

Чаванширин арвады Фазилә мәтбәхә кириб сучлу адамлар кими:

— Сабаһыңыз хејир, — деди, сонра газы јандырды, чайники одун үстүнә гојду вә Кәрим кишиниң көзүнә көрүмәсин дејә тәләсик дә мәтбәхән чыхды.

Кәрим киши кәлининиң саламыны алмады, амма өзү дә өзүнү мәзәммәт еләди ки, һаһаг иш көрдү, чүнки, мә'лум мәсәләјди ки, гарын, човгунун бу чүр һәјасызлыг еләмәсиндә кәлининиң һеч бир тәсири јох иди.

Бир аздан отагда отуруб сәһәр чајы ичәндә Чаваншир арвадына деди ки, һеч билмирам ишә нечә кедиб чыхачағам, нә маһын ишләјир, нә автобус. Бу сөзләри ачыг-ашкар сурәтдә Кәрим кишијә ешитдирирди, јәни ки, бу һавада евдән бајыра чыхмаг мүмкүн олан иш дејил. Сонра бунула да кифәјәтләнмәјиб деди ки, електрик гатарлары да Сабучу вағзалында јатыб галыб, чүнки дәмиз јолуну гар басыб.

Кәрим киши бу сөзләри ешидәндә армуду стокандакы чајыны јарымчыг гојду мизин үстүнә, ајаға галхды вә мәтбәхә кечиб јенә дә пәнчәрәдән һәјәтә бахды: човгун гүјәмәт гопармышды.

Мәсәлә бурасында иди ки, Кәрим киши пенсияја чыхдығы вахтдан та индијә кими, јәни он беш илдән бәри јайдан башга, галан ајларда һәр күн, узаг башы ики күндән бир Билкәһдәки бағына кедирди, мејнәләрә, әнчирләрә, нарларә гуллаг едирди, бостан салырды, күл-чичәк әкирди, узун сөзүн гысасы, Билкәһдәки дәдә-баба бағларыја сидги-үрәкдән достлуг едирди; бағ кишини баша дүшүрдү, киши дә бағын ишинә јарајырды. Срағакүн дә бағда иди вә срағакүн адамын һеч ағына кәл-

мээди ки, хава белэ дэишэчэк, белэчэ гар-човгун башлајачаг. Шэһэрэ гајыдаанда Набранын бојнуна зэңчир салыб дамда бағлады ки, ачыг га-галмышдыса ону гојду. Сабаһ тездэн, јэ'ни ки, дүнэн јенэ көлөчөјди, амма срағаксуз кечөдөн гар башлады, дүнэн дә дајанмаг билмөјиб јаг-бу күн хава дузэлэр, кедэрсэн.

Бу күн човгун дүнэнкиндэн бэрк башламышды вэ Набран да зэңчир бағды галмышды бағда.

Бир дафэ—дөрд-беш ил бундан эввэл, јай вахты ушагларла бирлик-дэ Набрана кетмишдилэр вэ Керим киши орадан бир овчарка күчүү алыб кэтирмишди, ушаглар да бу күчүјүн адыны гојмушдулар Набран. Керим киши ону бағда сахлајырды, Набран да бөјүјүб бир ит олмушду ки, кэл керэсэн вэ инди һэмни бу ит гарын, човгунун бу вурһавурунда ач-сусуз галмышды Билкөһ бағындакы дамын ичиндө.

Керим кишикилин еви биринчи мәртәбәдө иди, ата-бабадан бурада јашајырдылар вэ инди күләк гары евин бајыр гапысынын агзына елә јығмышды ки, Чаваншир гапыны ача билмирди. Ахыры ки, гапыны бир балача аралајыб зорла бајыра чыхды вэ бирдән-бирэ аракәсмөјә елә күчлү күләк эсди, бир көз гырпымында ичәри о гәдәр гар долду ки, елә кәһнә сандығын архасында нечә илдән бәри ишсиз-күчсүз галмыш бели көтүрдү вэ бајыр гапысына јахынлашыб бүтүн бәдәни илә сәрт сојуг һисс еләјә-еләјә бели гапынын арасындан оғлуна узатды:

— Тәмизлә!

Чаваншир гапыны өртүб чөлдө бир хејли элләшди-вурүшду вэ јал-һыз бундан сонра гапыны тамам ача билиб тәзәдән ичәри кирди, көјөр-миш элләри илә гып-гырмызы сифәтнин овүшдүрдү, күркүчүн јахасыны чырпды вэ елә бил бу шүчәстиндән сонра бир аз үрөкләниб динмәз-сөј-ләмәз гаршысында дајанмыш Керим кишијә деди:

— Әшши, чыхыб-еләмәјәрсән һа, јаман һисс һавады.

Фазилә дә бөјүрдән:

— Зәһримара галсын белә хава! — деди, өзү дә елә деди ки, јә'ни ај Керим әми, бизә нијә һирсин тутур, биз нејләјәк, сән јашда адам бу һа-вада, бу вурһавурда Билкөһә нечә кедиб чыхачаг, нечә гајыдачаг? — Элбәттә, Фазилә дә, Чаваншир дә билмирди ки, эсиндө—лап дог-русу бу иди ки, вар—Керим кишинин һирси өзүнә тутуб, өз сәксән ја-шына.

— Мән өзүм кедәрдим, амма инди ишин елә вахтыды ки, гојуб кет-мәк олмур...

Бу сөзләри Чаваншир деди вэ Керим киши дә онун башга сөз демә-синә имкан вермәјиб:

— Јахшы, јахшы, јери кет ишинә, — деди.

Киши дилләнди дејә Фазиләнин ејни ачылды. Чаваншир дә күлүм-сәјиб:

— Јахшы, мән кетдим, — деди вә һәлә дә никаранчылыгдан гуртар-мајыб эләвә еләди: — Амма чыхмајасан һа!..

— Чыхмаз, чыхмаз. — Бу сөзләри дә Фазилә деди, јә'ни ки, арха-јын ол, гојмарам кетсин.

Керим киши бу дафә дә өзүнү сахлаја билмәјиб кәлининә тәрс бир нәзәр салды вэ отага кечди.

Чаваншир кәми тә'мири заводунда ишләјирди, мүнәндис иди вә ма-лум мәсәләјди ки, иши башлы-башына бурахыб Набранын далынча Билкөһә кедә билмәзди. Чаваншир нефтчи дејилди (һејбәт нефтчи иди),

амма нечә олса да, иши дәннелә бағды иди, нөјүт ији илә, мазугла бағды иди вә елә буна көрә дә оғлуну ишинә Керим кишинин һөрмәти варды.

Мәсәлә бурасындајды ки, Керим кишинин оғлундан башга, кәлинин-дән, нәвәләриндән башга, дост-танышлардан, гоһум-әграбадан, узун сөз-үз сөзәсы, бүтүн јахшы адамлардан башга дүнјада үч истәклиси вар иди: Биринчи—нефт, јә'ни ки, нефт ији, нефт рәнки, нефт һәсраты, нефт севинчи; икинчи—дәниз, јә'ни ки, дәннзин уғултусу, мүләјимлији, хәз-риски, көјлүјү, бөјүклүјү, далғасы, ләһәси; үчүнчү дә—јашыллыг, јә'ни ки, кол-кос, чәмәнлик-чичәклик, бир сөзлә алагдан тутмуш чинара кими нә вардыса да һамышы.

— Сабалын хејр, ај баба. Мамаја дејәчкәксән мән һәтәтә бурах-сын? — Буну индикә јериндән галхыб көзләрини овүшдүра-овүшдүра аракәсмәдәки туаләтә кедән Ајаз деди.

— Кет әл-үзүңү ју, динмәз-сөјләмәз кәл отур, чөрәјини је. — Буну да Керим киши деди вә Ајаз да ма'лум олду ки, бабасынын гапы гара-ды вэ бу күн онунла зарафат еләмәк олмаз.

Човгун лап бәркмишди вә һәрдән күләк елә выјылдајырды, елә бил Керим кишикилин ев-ешијини дә јериндән гамарлајыб апарачагды. Гәрибәјди ки, һәр дафә күләк гыј чөкәндө Керим киши бу фикирдән сәксә-нирди вә өзү дә өзүнү мәзәммәт едирди, амма орасыны да лап дегиг бил-лирди ки, һәшдатданды бу. Лап гәрибәси исә бу иди ки, гарын, човгунун бу гиямәтиндә бирдән-бирә Керим кишинин јадына јаз дүшдү. Јазын о вахтлары ки, Абшерон бағларында килонларлар чичәкләрини төкүрдү, нар ағачлары исә һәлә тәзәчә јарпаг ачырды, хына рәнкинә бојанырды. О вахтлар ки, эңчирләр габла бағлајырды вә пејвәнд алчалар да чөләд бармағын дырнағы бојда олурду, мејнәләрин јарпағы тәзә-тәр иди, бүл-бүлләрин дә ки, сәси әләми көтүрүрдү. Јазын о вахтлары ки, күләк шам ағачларынын лимону тозуну ејванын тахта дөшәмәсинә сәпирди вә сәһәр ејвана чыхыб елә гајыдаанда отағын тахта дөшәмәсинә ләпир дүшүрдү.

Керим киши елә бил бу ләпирләри көрдү, бу ләпирләрин арасында Ајазын да балача јалын ајагларынын изини, дынгылы бармагларынын јерини көрдү вә күлүмсәди. Сонра јазын рәнки көзләринин габағына кәлди, јазын ијини дүјдү вә бирдән-бирә нечә олдуса бу јаз әтринә нефт гоһусу гатышды...

Елә бил јенә дә узагда ит һүрдү вә бу ит һүрүшү бајырдакы човгу-нун выјылтысында күчлә ешидилерди—елә бил кечәнин зулмәтиндә бир чөллү-бијабандасан вә узагларда, лап узагларда тәһна бир чырағын ишыгы јаныр, сонра сөнүр.

Керим киши бир балача тутулду вә бу дафә лап ачыг-ашкар бирсә тутду өзүнә; һирси тутду ки, даһа гулағына сәс кәлмәјә башлајыб, һир-нуна јј кәлир, үрәји хиффәт чәкир; һирси тутду ки, киши белә јумшал-маз. Әлини үзүнә апарыб түклү сифәтнин гашыды вә елә бил ки, Марга-рита Абрамовна да буну көзләјирмиш кими, бајыр гапысыны дејәчләди, сонра да чыр сәсилә гышгырды:

— Керим Билалович! Керим Билалович!

Маргарита Абрамовна бүтүн јер үзүндә јекәнә адам иди ки, Керим кишијә Керим Билалович дејирди вә бу гадыны ијирми беш илдән артыг таныдығына бахмајарг һәр дафә дә белә бир мүрачигот Керим кишијә гејри-адн кәлирди; о, башга мәсәлә ки, уста Керим! Јахуд елә тәкчә «Ус-та». Ја да ки, индики кими, гочафонди: Керим киши.

Керим киши әввәлчә елә билди ки, јенә гулағларына сәс кәлир, чов-гунун выјылтысы тәзәдән аракәсмәјә һүчүм чөкәндән сонра вә бу дафә Маргарита Абрамовнанын чыр сәсини аракәсмәдә ешидәндән сонра ба-ша дүшдү ки, бу гоча арвад һаванын белә вурһавурунда јенә кәлиб онун үзүнү гырхмаға.

Мargarита Абрамовна арақсэмәдә сојугдан Фазиләја шикајәт елә-
жиб, сонра отаға кирди:

— Керим Билалович, бу гар нечә олачаг? Дунјанын ахыры чатыб
бәлкә? — Сонра дунјанын ахырынын чатыб-чатмамасы барәдә чаваб
көзләмәјиб һәлә дә үшүјән әлләрини бир-биринә сүртдү вә ора-бурасына
гар долмуш чангасыны ачыб үлкүчү, фырчаны, сабун тозуну-филаны ми-
зини үстүнә јығмаға башлады.

Һәр дәфә Margarита Абрамовнанын гурумуш әлләри Керим киши-
нин сифәтинә дәјдикчә о, габағындакы күзкүдә бу гарынын көзләринә
бахырды, зәнлә бахырды, елә бахырды ки, Margarита Абрамовна буну
көрмәсин; зәнлә бахырды вә һәр дәфә бу кичилмиш, рәнкнини итирмиш
көзләрдә бир аз ишығ ахтарыб танмаг истәјирди; истәјирди өзүнү арха-
кәзләрдә бир аз ишығ ахтарыб патефону һәлә чох чаламаг.
ләри ити көрән бу арвад һәлә чох јашајачаг, патефону һәлә чох чаламаг.

Бу дәфә Margarита Абрамовнанын гуру әлләри һәм дә сојуг иди вә
бу сојуг бармаглар Керим кишинин сифәтинә тохунанда нечә олдуса,
киши үрәк еләјиб бу гарынын көзләринә баха билмәди; өзү өз чүр'әтсиз-
лијини көрдү вә јенә дә өзүнә бәрк ачығы тутду.

Margarита Абрамовна һәмишәки чидд-чәһдлә Керим кишинин үзү-
нү сабуналајиб гырхмаға башлады. Пенсияја чыхандан бәри—ијирми
илә јакын иди—һәр һәфтә кәлиб евдә Керим кишинин үзүнү гырхырды.
Бүтүн һәфтәни һазырлашырды, үлкүчүнү итиләјирди, ағ дәмалларыны
крахмалла јујуб үтүләјирди, этрини, сабунуну, пудрасыны јохлајырды.

Margarита Абрамовна Бақыя мұһарибәнин ахырычы или кәлиб
чыкмышды. Тәк-тәйна кәлмиши, Керим кишикили һәјәтиндә јашајан
Бақыдакы бирчә гоһуму Изабелла Саломоновнанын јанына кәлмиши
вә мұһарибә вахты күнләрини бир күнүндә, кечәнин јарысы балача ота-
ларында отуруб дәррләшәндә дунјанын ишләриндән сөһбәт дүшүмшдү.
Һәјәтиндә мәнәсындан, адамларын јакшы-јаманлығындан сөз дүшүмшдү
вә о вахт мизин үстүндә фағыр-фағыр јана-јана бу ики јашлы арвад
күч-бәлә илә ишығландыран нејүт лампасынын һәмини зәиф ишығында
Изабелла Саломовна Керим кишинин инсанлығы барәдә бир-ики јакшы
сөз демшиди. Елә о вахтдан бәри дә бу сөзләр Margarита Абрамовна-
нын бейниндә галмышды.

Ајдын мөсәләјди ки, Керим кишинин һәмини кечә сөһбәтиндән хәбәри
јох иди, амма иш елә кәтирди ки, Margarита Абрамовнаны гуллауға дү-
зәлдән, јәни Бајыл тәрәфдәки дәлләкханалардан бириндә она јер тапан
елә Керим киши олду. Margarита Абрамовна өмрүндә дәлләклик етмә-
миши, амма ишә чыхдығы биринчи күндән һәмни ону әмәлли-башы
дәлләк билмиши; бир дә ки, о вахт чамәагт јакшы дәлләк һәјәндә де-
јилди. Бир аз кечәндән сонра Изабелла Саломоновна өлдү. Margarита
Абрамовна тәк галды.

Margarита Абрамовна сабуну икинчи дәфә Керим кишинин чод си-
фәтиндә көпүкләндириб деди:

— Керим Билалович, сиз башга типдә адамсыз, мәнни Шнајдерин
башга типдә адам иди. Амма Шнајдер дә чох симпатични адам иди.

Шнајдер фамили киши Margarита Абрамовнанын әри иди вә
мұһарибә вахты алманлар ону тәкчә отуғларды Давидлә бирликдә Ки-
јевдә күлләләмишдиләр. Керим киши бир буну билирди, бир дә буну би-
лирди ки, Шнајдер Кијевдә машһур дәрзи имиш.

Бир мүддәт дә һәрә өз иши илә машһул олду, јәни Margarита Абра-
мовна чидд-чәһдлә Керим кишинин үзүнү гырхырды, Керим киши ишә
гартмыш түкләринин үлкүчүн алтындан кәлән хышылтысына сәбирлә гу-
лағ аса-аса һеч вахт үзүнү көрмәдији Давид барәдә фикирләширди.
сонра һејбәт барәдә фикирләшди, сонра дә фикирләшди ки, нә һејбәт

Давиди таныјырды, нә дә Давид һејбәти, амма буду, бир белә илләр
кәлиб кечиб вә инди гоча бир киши гоча бир арвадын сабун көпүклән-
дирән гырышлы, көм-көј димарлары көјәрән әлләринә баха-баха һәм
һејбәти фикирләшир, һәм Давиди.

Јенә күләк Керим кишикили евинә һүчум чәкди вә бу дәфә Керим
киши дәрд-беш ил бундан әввәл Набрана кетдикләри јәј күнүнү јадына
салды, һәм дә елә билди ки, о балача овчарка күчүјү јенә ардыјча кәлир.

Әлбәттә, Margarита Абрамовнанын бу саат Билкәһдәки бағда ач-су-
суз галмыш итдән хәбәри јох иди вә буну көрә дә бирдән-бирә күлүм-
сәди, сингарет чәкән адамларын бармағы кими сап-сары саралмыш сифә-
тинин гырышлары даһа да артды, јенә дә јакшыча өјрәндији Азәрбајчан
дилиндә деди:

— Изабелла Саломоновна мәнни әрә вермәк истәјирди. Ахы, мән дә
чох јарашыглыјдым. Амма она дедим: һардан тапачагсан мәнничүн
Шнајдер? Мәнни Шнајдерини ким верәчәк мәнә?

Башга вәлт олсајди Керим киши бир-ики шух сөз атарды, чүнки
Margarита Абрамовна Изабелла Саломоновнанын јанына кәләндә јашы
әллини чохдан кечмиши, амма бу дәфә киши зарафат еләмәди вә ба-
шындан белә бир фикир кәлиб кечди ки, Зүбәдәнин дә јерини һеч ким
верә билмәз. Буну фикирләшди вә бу фикирдән сонра бу дәрәчәдә јум-
шалмасына елә һирси тутду ки, јериндә гурчаланды.

Margarита Абрамовна бу дәм бүтүн фикри-зикри илә Шнајдерини
јанында олса да, гызышмаг билмәјән сојуг бармаглары илә Керим
кишинин чәнәсинни алтыны сүртүб:

— Түк галыб, — деди. — Дурмајын һәлә.

Бир аздан Margarита Абрамовна ишини көрүб гуртарды вә тәзә-
дән өзүнү һәјәтдәки гар-борана вуруб евинә галхды, амма бир хәјли
мүддәт дедији бә сөз: «— Дурмајын һәлә» — Керим кишинин гулағла-
рындан кетмәди вә киши фикирләшди ки, Margarита Абрамовна јәгин
дунјада тәкчә дәлләкдир ки, тәкчә дә мүштәрис вәр. Бурасына да фик-
риндән кечирди ки, вај о дәлләјин һалына ки, тәкчә мүштәрис дә кедә...

Бир аздан јенә дә елә бил ки, лап узаглардан гәдим маһнын зәиф
сәси һәрдән ешидилди, һәрдән ешидилмәз олду.

Гарын, боранын гиямәт гопардығы һәмини гыш күнү Керим киши
һеч кимлә кәлмә кәсмәди, диниб-данышмады, јалныз бирчә дәфә күчә
пәнчәрәсиндән бајыра бахыб өз-өзүнә бәркәдән деди:

— Күнаһа батдым.

Ушаглар да, Фазилә дә, ишдән чыхыб гарын әлиндән күчлә евә кә-
лән Чаваншар дә бүтүн күн әриндә Керим кишијә бир сөз дәмәјә чүр'әт
етмәди вә кечә јерләринә кирәндә һәмнын үрәјиндә бир никаранчылыг
варды; һәмни билирди ки, ахырачан белә кетмәјәчәк вә һәмни дә сиди-
үрәкдән арзулајырды ки, сабаһ һава дүзәлсин. Буну һәмни арзулајырды,
амма тәкчә Керим киши билирди ки, әввәла, бу һава дүзәлән һава де-
јилди, икинчиси дә истәјир дүзәлсин, истәјир дүзәлмәсин, сабадан да
кечәјди, иш дә ишдән кечәчәјди.

Һәмни гыш кечәси нә гар кәсди, нә шахта-боран азалды вә чох гә-
рибә олду ки, јериндә узаныб бајырда гыј вуран күләјин сәсинә гулағ
аса-аса јенә дә јаз, бағ, дәниз Керим кишинин јадына дүшдү вә ән чох
гәрибәс дә бу олду ки, гырх-гырх беш ил бундан әввәл вурудуғу бир
әрдәк бирдән-бирә көзләринин габағына кәлди, о вахтдан бәри өмрүндә
хатырламадығы бу вәчәсиз әһвалат лап гәфләтән кәлиб јадына дүшдү.

Бу тәк өрдәк Билкәһдә, дәннзин лап гырағында гүмлуға гонурду, са-
һна боју о баш-бу баш кәзәнш уста Керим һәр дәфә она тәрәф јакын-
лашанда һаваја галхыб ијирми-отуз аддымлығда тәзәдән гүмлуға енир-

